

เปรียบเทียบหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำ และผลในกฎหมายละเมิดและกฎหมายอาญา

นายพีรพจน์ ปิ่นทองดี

สาขานิติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร

E-mail : Phot_b@hotmail.com

นายชาติชาย วิริยะเจริญกิจ

สาขานิติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร

E-mail : mchatchay@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาและเสนอแนวทางในเรื่องหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ด้วยเหตุว่า เมื่อพิจารณากฎหมายทั้งกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายอาญาแล้ว จะเห็นได้ว่ามิได้มีการวางหลักชัดเจนในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ส่วนแนวคำพิพากษาศาลฎีกา ศาลได้ใช้ถ้อยคำที่ไม่แน่ชัดว่าเป็นการวินิจฉัยโดยอาศัยหลักทฤษฎีใดแน่ อีกทั้งนักกฎหมายส่วนใหญ่พิจารณาจากทฤษฎีและหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในทางอาญา ทั้งที่ในความเป็นจริงการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในขอบเขตทางแพ่งและทางอาญานั้นแตกต่างกัน

ดังนั้นบทความนี้จึงได้เปรียบเทียบหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในกฎหมายละเมิดและกฎหมายอาญา (A comparison of the causation principle in tort law and criminal law) เพื่อความกระจ่างชัดในการวินิจฉัยคดีความ

หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในกฎหมายละเมิดและกฎหมายอาญานั้นเรานำทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุหรือทฤษฎีเงื่อนไขมาใช้เป็นหลักเบื้องต้น แล้วนำทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมมาเป็นข้อยกเว้น โดยใช้ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมในกรณีที่มีเหตุแทรกซ้อนเข้ามา คั่นกลางระหว่างเหตุต้นกับผลสุดท้าย กล่าวคือจะดูผลที่เกิดขึ้นเป็นเรื่อง ๆ ไปว่าผลที่เกิดขึ้นมานั้นเกิดขึ้นเพราะเหตุแรกเหตุเดียวที่ไม่ขาดตอนและใกล้ชิดกับเหตุ หรือมีเหตุอื่นมาแทรกเข้าไปด้วย ถ้าข้อเท็จจริงปรากฏว่ามีเหตุแรกที่ไม่ขาดตอนและใกล้ชิดกับเหตุเพียงเหตุเดียว

ที่ก่อให้เกิดผล ในกรณีนี้การวินิจฉัยก็ใช้ทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุหรือทฤษฎีเงื่อนไขเท่านั้น แต่ถ้าปรากฏว่ามีเหตุอื่นเข้ามาแทรกในการกระทำที่ขาดตอนไปแล้ว ในกรณีนี้การวินิจฉัยต้องพิจารณาทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมประกอบด้วย

แต่ในกรณีทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม ในกรณีผลของการกระทำที่ทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้น ดังที่ได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 63 แห่งประมวลกฎหมายอาญานั้น ไม่ได้มีบัญญัติไว้ในกฎหมายละเมิด ดังนั้นการใช้ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมในกฎหมายอาญาในกรณีนี้ จึงแตกต่างจากกฎหมายละเมิด

A comparison of the causation principle in tort law and criminal law

Peerapot pintongdee

Lecturer in Bachelor of Law Program, Faculty of liberal Arts and Management Science
Kasetsart University Chalermphrakiat Sakonnakhon Province Campus.

Chatchay wiriyajaroenkit

Lecturer in Bachelor of Law Program, Faculty of liberal Arts and Management Science
Kasetsart University Chalermphrakiat Sakonnakhon Province Campus.

ABSTRACT

This article aimed to study and propose guidance regarding the principal connection between act and result considering the lack of clarification in term of the principal connection between act and result in Civil and Commercial code, and the criminal law. Accordingly, the Supreme Court sentences have not yet been clarified regarding the referenced theory. Moreover, most of the lowers have been using the theories and the codes from criminal principle whereas there are differences in principal connection between act and result in the Civil and Commercial code. Thus, this article focused on the comparison of the causation principle in tort law and criminal law to provide the clarification in trials.

Theory of equivalence of courses or the condition theory has been used as a code in the comparison of the causation principle in tort law and criminal law after which the theory of adequate causation has been used as an exception. The theory of adequate causation will be used in the case of having the interference in between the cause and the result. In other words, the consideration would base on the result of each case whether the result has been formulated by the one uninterrupted cause or there are the interrupted causes. Supposing that the result is caused of the one uninterrupted cause, the theory of equivalence of courses or the condition theory will be used in the trial. On another hand, if there are interferences in the discontinued act, the theory of adequate causation will be used to support the trial inclusively.

However, the theory of adequate causation as the offender must receive more penalty as it stated in article 63 of the criminal law where as it has not been stated on the tort law. The use of adequate causation theory on criminal law is therefore differ from tort law.

บทนำ

หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลนั้น แม้จะมีได้บัญญัติอย่างชัดเจนอยู่ในกฎหมายทั้งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือประมวลกฎหมายอาญา แต่ก็ถือได้ว่าเป็นหลักการสำคัญในการวินิจฉัยว่าการกระทำดังกล่าวเป็นละเมิดหรือผิดกฎหมายอาญาหรือไม่

อีกทั้งเมื่อพิจารณากฎหมายทั้งกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายอาญาแล้ว จะเห็นได้ว่ามิได้มีการวางหลักชัดเจนในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล และเมื่อพิจารณาหลักกฎหมายต่างประเทศ ศาลต่างประเทศก็ได้วางหลักอย่างชัดเจนแต่ได้วินิจฉัยตามความสัมพันธ์ระหว่างเหตุความผิดกับผลเสียหายที่เกิดขึ้นเรียกชื่อผลเสียหายว่าเป็นผลโดยตรง ผลใกล้ชิด ผลธรรมดา(พจน์ ปุชปาคม, 2525: 217) ส่วนแนวคำพิพากษาศาลฎีกา ศาลได้ใช้อ้อยคำที่ไม่แน่ชัดว่าเป็นการวินิจฉัยโดยอาศัยหลักทฤษฎีใดแน่ เช่น ใช้คำว่า เป็นผลโดยตรงที่ใกล้ชิดกับเหตุ หรือเป็นผลธรรมดาซึ่งเกิดขึ้นจากการกระทำ หรือเป็นผลโดยตรงที่อาจเกิดขึ้นได้เป็นธรรมดาจากการกระทำของจำเลย(ศันันท์กรณ์ โสตถิพันธ์, 2558: 46) ตัวอย่าง เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 131/2496 ในเรื่องละเมิดกฎหมายผลแห่งการกระทำอันเป็นผลธรรมดาหรือโดยตรงหรือใกล้ชิดกับเหตุเท่านั้น

อีกทั้งนักกฎหมายส่วนใหญ่พิจารณาจากทฤษฎีและหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในทางอาญา ทั้งที่ในความเป็นจริง การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในขอบเขตทางแพ่งและทางอาญานั้นแตกต่างกัน (ศันันท์กรณ์ โสตถิพันธ์, 2558: 105) ซึ่งปรากฏชัดในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 131/2496 โดยคดีนี้ ศาสตราจารย์ ดร. หยุต แสงอุทัย และศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ ได้ให้หมายเหตุท้ายฎีกาที่น่าสนใจ ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 131/2496 กรมรถไฟ โจทก์ หลวงวิธานยนตรกรรมที่ 1 ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด ที่ 2 จำเลย

คดีได้ความว่า การรถไฟสายแม่กลองได้เปิดบัญชีฝากเงินไว้กับธนาคารไทยพาณิชย์รวม 4 บัญชี เรียกชื่อบัญชีเหล่านั้นต่างกันแต่ละแผนก บัญชีที่เกิดเหตุเป็นคดีขึ้นนี้เป็นบัญชี บ/ช 2 กำหนดให้จำเลยที่ 1 เป็นผู้มีอำนาจเซ็นสั่งจ่ายเงินในเช็ค จำเลยที่ 1 ได้มอบสมุดเช็คให้พนักงานบัญชีเป็นผู้เก็บรักษา มีหน้าที่กรอกเช็คให้จำเลยที่ 1 เซ็นชื่อ ต่อมาพนักงานบัญชีตรวจบัญชีกระแสรายวันที่ธนาคารส่งมาเทียบกับบัญชีพนักงานบัญชีทำไว้ ปรากฏว่าธนาคารจำเลยที่ 2 หักเงินยอดหนึ่งจำนวน 70,000 บาทออกจากบัญชี บ/ช 2 พนักงานบัญชี

ตรวจสอบคดีพบว่า เซ็ค 2 ฉบับถูกฉีกไป สอบถามธนาคารปรากฏว่าฉบับหนึ่งขึ้นเงินไปแล้ว 70,000 บาท โดยปลอมลายเซ็นจำเลยที่ 1 โจทก์จึงฟ้องว่าเป็นความประมาทเลินเล่อของจำเลยที่ 1 ไม่เก็บรักษาสมุดเช็คและตราบอกบัญชีเบิกเงินไว้เอง

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ข้อกล่าวอ้างของโจทก์ใกล้เคียงกับเหตุแห่งความเสียหาย เหตุแห่งความเสียหายในเรื่องนี้บังเกิดจากการปลอมเช็ค และธนาคารจ่ายเงินตามเช็คปลอมนั้น กฎหมายจะดูแลแห่งการกระทำของบุคคลต่อเมื่อการกระทำนั้นเป็นผลธรรมดา หรือผลโดยตรงจากการกระทำ หรือเป็นผลอันใกล้ชิดกับเหตุ จำเลยที่ 1 มีหน้าที่อื่น ๆ อีกมาก จึงแบ่งภาระให้เสมียนพนักงานซึ่งมีหน้าที่ติดต่อกับและทำธุระในเรื่องนี้ปฏิบัติมานาน เพิ่งมาเกิดการทุจริตขึ้นโดยไม่รู้ว่าใครเป็นผู้ทำ ถ้าจะตำหนิในเรื่องปกครองว่าดูแลรักษาการไม่เรียบร้อยถึงขนาดจึงมีช่องทางให้เป็นเหตุความเสียหายมาได้ ดังนั้นก็มีทางที่อาจตำหนิได้ แต่จะรับผิดชอบสำหรับความเสียหายที่บังเกิดในคดีหาได้ไม่ เพราะความเสียหายมิได้บังเกิดผลโดยตรงหรือเป็นผลอันใกล้ชิดจากการกระทำของจำเลยที่ 1 หากแต่เกิดจากการกระทำของผู้อื่น จำเลยที่ 1 จึงไม่ต้องรับผิดชอบ

คดีนี้ ศาสตราจารย์ ดร. หยุต แสงอุทัย ได้วิจารณ์ไว้ท้ายคำพิพากษาว่า “ฯลฯ โดยที่คำพิพากษาศาลฎีกานี้ ได้วางเกณฑ์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลไว้ด้วย จึงควรพิจารณาเสียในโอกาสนี้ ในทางตำราเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลสำหรับทางแพ่งและทางอาญาต่างกัน ในทางแพ่งนั้นต้องใช้ทฤษฎีเหมาะสมอย่างเดียวนั้นคือพิจารณาว่าตามความรู้ความชำนาญของมนุษย์ ผลอาจเกิดจากการกระทำของผู้กระทำหรือไม่ ทั้งนี้คือการที่ผลอาจเกิดขึ้นนั้นจะต้องไม่ห่างไกลจนความคิดเห็นของชีวิตตามปกติ ไม่สามารถจะคาดหมายได้”(พจน์ ปุષปะาคม, 2525: 226)

อาจารย์ จิตติ ตั้งศรัทย์ อีกท่านหนึ่งได้วิจารณ์ไว้ท้ายคำพิพากษาศาลฎีกา ฉบับนี้เหมือนกันว่า คำพิพากษาศาลฎีกานี้ได้กล่าวว่า “กฎหมายดูแลแห่งการกระทำอันเป็นผลธรรมดาหรือโดยตรงหรือใกล้เคียงกับเหตุเท่านั้น” ที่ว่าผลธรรมดาคือหลักเรื่องความเหมาะสม แต่ผลโดยตรงไม่ใช่หลักความเหมาะสม เป็นหลักที่กว้างออกไปกว่านั้น จึงต้องเข้าใจในทางที่ว่า ถ้าการกระทำของจำเลยเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดผลแล้ว แม้จะไม่ใช่ผลธรรมดาจำเลยก็ต้องรับผิดชอบ ที่ศาลฟังว่าจำเลยเก็บสมุดเช็คไว้เองก็เป็นการป้องกันอย่างดี ผู้ร้ายจะหาโอกาสปลอมเช็คได้ยาก แสดงว่าศาลไม่ฟังว่าการกระทำของจำเลยเป็นเหตุให้มีการปลอมเช็ค เพราะแม้จะระวังก็ไม่ใช่ว่าจะไม่เกิดผลขึ้น เป็นแต่จะเกิดผลเสียหายได้ยากเท่านั้น คือศาลฟังว่าถึงจำเลยจะไม่ประมาท

ผลเสียที่ยังเกิด ส่วนที่ว่าผลใกล้กับเหตุ นั้น หมายความว่าในทางที่ว่าไม่มีอะไรมาแทรกแซง ทำให้ขาดความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผลไป (พจน์ ปุชปาคม, 2525: 225-227)

ดังนั้นเพื่อให้เกิดความชัดเจนในหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (Causation) ทั้งในกฎหมายละเมิดและกฎหมายอาญา ผู้เขียนจึงได้ทำการเปรียบเทียบหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในกฎหมายละเมิดและกฎหมายอาญา (A comparison of the causation in tort law and criminal law) เพื่อให้เข้าใจกฎหมายภายในของประเทศได้ถูกต้องและลึกซึ้งยิ่งขึ้น ทั้งยังเป็นทางที่จะนำกฎหมายต่างประเทศที่มีมานาน และมีการวิวัฒนาการแก้ไขตลอดมาและได้ใช้ได้ผลมาแล้วนั้นมาใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ ในเรื่องเดียวกันที่เกิดขึ้นในประเทศได้อีกด้วย (ไพจิตร บุญญพันธุ์, 2546: 1)

ทฤษฎีหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลและหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในกฎหมายต่างประเทศ

หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลนั้นถือเป็นหลักการสำคัญในการวินิจฉัยความรับผิดชอบในการกระทำทั้งความผิดในกฎหมายละเมิดและกฎหมายอาญา ซึ่งหลักการดังกล่าวได้ปรากฏอยู่ในหลายทฤษฎีที่แต่ละประเทศหรือแต่ละระบบกฎหมายในโลกนี้เลือกใช้ด้วยกัน แต่อย่างไรก็ตามในแต่ละประเทศนั้นก็ไดวางหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (Causation) ไว้ต่างกัน ดังนี้

หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในกฎหมายอังกฤษ

ศาลอังกฤษเดิมถือว่าจำเลยต้องรับผิดชอบในผลธรรมดาที่นำจะเกิดจากการกระทำของจำเลย และเป็นความเสียหายที่ผู้ละเมิดใช้ความคิดธรรมดาอาจจะคาดหมายเล็งเห็นล่วงหน้าได้ ถ้าเป็นความเสียหายที่จำเลยไม่สามารถคาดเห็น จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบ แต่ต่อมามีคดี Re Polemis ขึ้น ศาลอังกฤษกลับใช้หลักว่า จำเลยต้องรับผิดชอบในผลโดยตรงที่เกิดจากการกระทำของจำเลย (พจน์ ปุชปาคม, 2525: 217)

คดี Re Polemis รายละเอียดของคดีมีดังนี้ คือ บริษัทเฟอร์เนสวิตที่จำเลยเช่าเรือโจทก์มารับจ้างขนน้ำมันเบนซิน และได้เอาปั๊มน้ำมันเบนซินใส่เรียงในระหว่างท้องเรือแล้วปิดไว้ ระหว่างที่เดินทางน้ำมันเบนซินรั่ว จึงทำให้ช่องที่ปิดเก็บน้ำมันไว้เต็มไปด้วยไอน้ำมันเบนซิน เมื่อเรือแวะจอดที่ท่า จำเลยให้ลูกจ้างของจำเลยมาจัดปั๊มน้ำมันใหม่ ลูกจ้างของจำเลยเอาไม้กระดานพาดที่ปากช่องสำหรับยึรับปั๊มน้ำมันแล้วเอาน้ำมันขึ้นมา แต่ระหว่างที่ก๊วบน้ำมันนี้ ลูกจ้างจำเลยเล่นเลอะปล่อยให้เชือกก๊วน้ำมันมากระทบไม้กระดานที่พาดปากช่อง

ทำให้ไม้กระดานตกลงไปในห้องเรือที่วางปีบ กระดานตกถึงห้องเรือเกิดประกายไฟ เพราะเหตุที่ในห้องเก็บน้ำมันมีไอน้ำมันเบนซินประกายไฟจึงทำให้ไอน้ำมันระเบิดขึ้น เกิดไฟไหม้เรือเสียหายทั้งลำ(พจน์ ปุษปาคม, 2525: 218)

ศาลอังกฤษตัดสินว่า คนของจำเลยประมาทเลินเล่อในการทำให้ไม้กระดานตกลงไป แม้วิญญูชนจะไม่คาดหมายได้ว่าความเสียหายจะเกิดขึ้นมากมายถึงเพียงนั้น คือคิดไม่ถึงว่าไม้กระดานตกได้ห้องเรือ ไฟจะไหม้เรือ แต่เมื่อเป็นผลโดยตรงจากความประมาทของจำเลย จำเลยก็ต้องรับผิดชอบใช้ราคาเรือให้โจทก์ เหตุที่วิญญูชนคาดหมายได้หรือไม่ มีความสำคัญในการวินิจฉัยว่าจำเลยประมาทเลินเล่อหรือไม่ แต่ไม่สำคัญในการวินิจฉัยว่าจำเลยจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายมากน้อยเพียงไหน ถ้าเป็นผลโดยตรงจากการกระทำของจำเลยแล้ว แม้จะไม่ใช่ที่คาดหมายถึงความเสียหายนั้นได้ จำเลยก็ต้องรับผิดชอบ(พจน์ ปุษปาคม, 2525: 218)

ศาลอังกฤษไม่ถือว่า ผลที่จำเลยรับผิดชอบต้องเป็นผลปกติที่ควรจะคาดเห็น คือไม่ถือตามทฤษฎีเหตุเหมาะสม แต่คล้ายตามทฤษฎีเงื่อนไข ศาลอังกฤษวินิจฉัยว่า ในลักษณะละเมิดอาจมีเหตุหลายประการที่ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น อะไรเป็นเหตุให้เกิดความเสียหาย ความผิดอยู่ตรงไหนอันก่อให้เกิดความเสียหาย(พจน์ ปุษปาคม, 2525: 219)

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2504 ศาลอังกฤษกลับไปใช้หลักเดิมว่า ถ้าเป็นความเสียหายที่จำเลยไม่สามารถคาดเห็น จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบ คือคดีระหว่าง บริษัทโอเวอร์ซีแท็งซิบ จำกัด โจทก์บริษัทโอเวอร์มอทส์ จำกัด จำเลย คดีนี้ คนเรือของจำเลยทำให้น้ำมันไหลจากเรือของจำเลยลงไปในทะเล น้ำมันลอยตามน้ำเข้าไปในเมืองท่าซิดนีย์ (Sydney) บริเวณท่าจอดเรือนั้นมีโรงงานของโจทก์ คนงานของโจทก์ทำการหลอมโลหะ โลหะที่หลอมเหลวได้ไหลตกลงไปถูกน้ำมันที่ลอยเกิดไฟลุกไหม้น้ำมันขึ้น แล้วลามไปไหม้ท่าเรือของโจทก์ ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า คนเรือของจำเลยไม่รู้หรือไม่อาจรู้ได้ว่าตามพฤติกรรมเช่นนั้นน้ำมันที่ไหลลงทะเลจะติดไฟและทำให้ไฟไหม้ท่าเรือของโจทก์ ตุลาการของศาลปริวี่เคาน์ซิล (Pricy Council) วินิจฉัยว่า จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบ เพราะไม่อาจจะมองเห็นผลแห่งการกระทำของจำเลยได้

คดีนี้ต่างกับคดีข้างต้น คดีข้างต้นมีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผลไม่ขาดตอน ลูกเรือทำให้ไม้กระดานพาดปากระวางตกลงไปที่ห้องเรือเพราะความประมาทเลินเล่อทำให้เกิดประกายไฟ ไฟจึงลุกไหม้ไอน้ำมันที่ระเหยอยู่ในห้องเรือ ความเสียหายเกิดขึ้นโดยตรงจากการกระทำ แต่คดีหลัง น้ำมันที่ลอยในน้ำเกิดไฟลุกขึ้นเองไม่ได้ ต้องมีความร้อนอย่างแรงมาทำให้น้ำมันลุกเป็นไฟ ไฟลุกขึ้นเพราะโลหะที่หลอมเหลวไหลลงไปในน้ำมันเป็นเหตุภายนอกเข้ามาสอดแทรก

ลำพังแต่น้ำมันลงในน้ำก็ไม่เกิดไฟไหม้ จึงไม่ใช่ผลโดยตรง ต้องพิจารณาอีกหลักหนึ่งว่าเป็นผลธรรมดาหรือไม่ ผลธรรมดาคือเป็นผลที่วิญญูชนคาดหวังได้ตามความรู้ความชำนาญของมนุษย์ ในคดีหลัง น้ำมันจะลอยไปที่ไหนก็ยังไม่คาดหมายไม่ได้ และจะมีใครทำให้โลหะหลอมเหลวตกลงไปถูกน้ำมันก็คาดหมายไม่ได้ จึงไม่ใช่ผลธรรมดา ดังนั้นจำเลยไม่ต้องรับผิดชอบตามทฤษฎีทั้งสองนั้น(พจน์ ปุષปะคม, 2525: 219)

หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในกฎหมายฝรั่งเศส

ประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศฝรั่งเศส ได้บัญญัติถึงหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบทางละเมิดเอาไว้ในมาตรา 1382 ซึ่งเป็นแม่บทแห่งความรับผิดชอบทางละเมิด โดยบัญญัติไว้ว่า “การกระทำใด ๆ ของบุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่น ทำให้บุคคลที่กระทำความผิดนั้นจำเป็นต้องชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้น” ดังนั้นหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบทางละเมิดจึงมี 3 ประการด้วยกันนั่นคือ 1.ต้องมีความเสียหาย (damage) 2.ต้องมีความผิด (fault) 3.ความเสียหายนั้นต้องเกิดจากการกระทำความผิดด้วย (causation)(จิต เศรษฐบุตร, 2545: 69)

ในส่วนของหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลนั้น (causation) ในระบบการตัดสินของศาลฝรั่งเศสไม่มีกฎหมายในการใช้ทฤษฎีที่ตายตัว เนื่องจากฝรั่งเศสมีการเปิดกว้างในการปรับใช้กลยุทธ์ทางศาล บางครั้งก็นำเอาทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุ (equivalence theory) มาใช้ บางครั้งศาลก็นำทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม (adequacy theory) มาใช้ความเสียหายที่สามารถได้รับการชดเชยตามกฎหมายละเมิดนั้นไม่จำเป็นต้องสามารถคาดหมายได้ก่อน แต่จะต้องมีลักษณะที่เป็นผลโดยตรงและใกล้ชิดกับเหตุซึ่งเป็นการนำเอาหลักการในมาตรา 1151 ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาปรับใช้(ชัยภัทร นิศาณณิวงศ์, 2550: 67)

หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในกฎหมายเยอรมัน

ละเมิดในกฎหมายเยอรมันนั้น ถือเป็นกฎหมายลักษณะหนึ่งอย่างหนึ่ง โดยละเมิดนั้นก็คือรูปแบบของความสัมพันธ์ทางหนึ่งชนิดหนึ่งที่บุคคลหนึ่งมีสิทธิที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากอีกบุคคลหนึ่งได้ ระบบกฎหมายของประเทศเยอรมันนั้น เป็นเช่นเดียวกับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย civil law อื่น ๆ คือการใช้ประมวลกฎหมาย ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศเยอรมนี หรือที่เรียกว่า BGB นั้น ได้มีการบัญญัติไว้ถึงหลักในเรื่องละเมิดนั้นไว้ในมาตราที่ 823 BGB ความว่า ‘A person who, intentionally or negligently, and unlawfully injures the life, body, health, liberty, ownership or any other right of another person is bound to compensate’ แปลเป็นไทยได้ว่า ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ โดยผิดกฎหมาย

ทำให้เสียหายต่อชีวิต, ร่างกาย, อนามัย, เสรีภาพ, กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน หรือ สิทธิอื่นใดของบุคคลอื่น จำต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น จะเห็นได้ว่า เนื้อหาภายในมาตรา 823 นี้มีความหมายคล้ายคลึงกับมาตรา 1382 และ 1383 ของประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศฝรั่งเศสเป็นอย่างมาก เพียงแต่มีการระบุที่ชัดเจนมากกว่าเท่านั้น ในส่วนของความสัมพันธ์ของการกระทำและผลนั้น ก็มีหลักเช่นเดียวกับในกฎหมายละเมิดของประเทศอื่น ๆ นั่นคือ การใดจะเป็นละเมิดได้นั้น ต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำความผิดนั้นกับผลอยู่ด้วย หากไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าการกระทำความผิดนั้นเป็นสาเหตุที่ส่งผลให้ความเสียหายนั้นเกิดขึ้น ก็ไม่สามารถเรียกร้องให้ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำละเมิดรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนสำหรับความผิดนั้นได้(ชัยภัทร นิศาณณิวงศ์, 2550: 67) สำหรับหลักการและทฤษฎีว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในกฎหมายเยอรมันนั้น ในกฎหมายเยอรมันได้แยกแยะความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล หรือที่เรียกว่า Causal connection และความสัมพันธ์ระหว่างเหตุแทรกแซง (Interference) ออกจากกันโดย สิทธิเด็ดขาด และการเยียวยาความเสียหาย(ชัยภัทร นิศาณณิวงศ์, 2550: 83)

ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า การวินิจฉัยความรับผิดในประเทศต่าง ๆ ไม่ถือทฤษฎีใด แต่วินิจฉัยเอนเอียงไปทางให้รับผิดในความเสียหายที่เป็นผลโดยตรง และใกล้ชิดกับเหตุ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผล

หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในกฎหมายไทย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในช่วงต้นว่าหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (Causation) นั้นได้นำมาใช้ในกฎหมายละเมิดและกฎหมายอาญา ฉะนั้นเนื้อหาในส่วนนี้จึงเป็นการอธิบายหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (Causation) ทั้งในกฎหมายละเมิดและกฎหมายอาญาตามที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายและแนวคำพิพากษาตามลำดับ ดังนี้

หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในกฎหมายละเมิด (Causation in tort law)

หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลนั้นเป็นการวินิจฉัยว่าการกระทำผิดกับความเสียหายมีความสัมพันธ์กันหรือไม่ ถ้าการกระทำผิดไม่มีความสัมพันธ์กับความเสียหาย คือไม่เป็นเหตุเป็นผลของกันและกันแล้วผู้กระทำก็ไม่ต้องรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น เช่น คดีที่ศีรษะขาด การที่ศีรษะแตกย่อมสัมพันธ์กับการกระทำของดำ(วาริ นามสกุล, 2558: 88)

แต่อย่างไรก็ตาม ในเบื้องต้นต้องทำความเข้าใจก่อนว่า หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (Causation) นั้น เป็นหลักการเพื่อวินิจฉัยว่าการกระทำของผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบในผลของการกระทำหรือไม่นั้นหมายความว่า ผู้กระทำจะต้องกระทำครบองค์ประกอบความผิดเสียก่อน ทั้งองค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายใน ฉะนั้น ถ้าการกระทำของผู้กระทำผิดไม่ครบองค์ประกอบภายนอกหรือองค์ประกอบภายในเสียแล้ว ก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมาวินิจฉัยหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลเลย แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าผู้กระทำ กระทำครบองค์ประกอบความผิดทั้งองค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายใน แล้วจึงค่อยมาวินิจฉัยหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล

เช่น นายแดงเดินไปตลาดกับนายดำในเวลากลางวัน เนื่องจากอากาศร้อนมากทำให้ นายแดงสลับ นายแดงจึงล้มลงไปชนนายดำ นายดำจึงเซไปถูกเสาไฟฟ้าหัวแตก โดยที่นายแดงเป็นคนแข็งแรงมากไม่เคยเป็นลมมาก่อนเลยและเนื่องจากนายดำจนมากจึงไม่มีเงินไปรักษาบาดแผลที่โรงพยาบาล นายดำจึงใช้สมุนไพรตามตำรับชาวบ้านรักษาบาดแผล ปรากฏว่าแผลติดเชื้อในกระแสเลือด นายดำจึงเสียชีวิตในเวลาต่อมา เช่นนี้จะเห็นได้ว่าในการวินิจฉัยความผิดความรับผิดชอบทางละเมิดของนายแดงนั้น จะต้องพิจารณาเสียก่อนว่านายแดงมีการกระทำครบองค์ประกอบภายนอกหรือไม่ ซึ่งข้อเท็จจริงปรากฏว่าขณะที่นายแดงสลับล้มลงไปชนนายดำโดยที่นายแดงเป็นคนแข็งแรงมากไม่เคยเป็นลมมาก่อนนั้น ถือได้ว่านายแดงไม่รู้สำนึกในการกระทำของตน จึงถือไม่ได้ว่านายแดงมีการกระทำ ดังนั้นการกระทำของนายแดงจึงไม่ครบองค์ประกอบภายนอก นายแดงจึงไม่ต้องรับผิดชอบโดยไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลเลย

หรือแม้การกระทำจะครบองค์ประกอบภายนอกแต่ถ้าการกระทำนั้นไม่ครบองค์ประกอบภายในก็ไม่มีความจำเป็นต้องวินิจฉัยหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลเช่นกัน

เช่น นางสาวสวยเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งขับรถด้วยระมัดระวังไปตามท้องถนน ปรากฏว่า นางสาวหญิงซึ่งเป็นนิสิตถูกนายอันแพนของตนบอกเลิกจึงเสียใจเป็นอย่างมาก จึงอยากฆ่าตัวตายเห็นรถยนต์ของนางสาวสวยขับผ่านมาพอดีจึงวิ่งตัดหน้ารถโดยทันที ทำให้นางสาวสวยไม่สามารถแตะเบรกได้ทัน รถจึงชนนางสาวหญิงแต่เนื่องจากนางสาวหญิงร่างกายแข็งแรงมากจึงไม่ตาย แต่กระดูกหักแตกท่อน เช่นนี้ในการวินิจฉัยความรับผิดชอบทางละเมิด จะต้องพิจารณาองค์ประกอบภายนอกเสียก่อนว่าครบองค์ประกอบภายนอกหรือไม่ ข้อเท็จจริงฟังได้ว่าขณะนางสาวสวยขับรถนั้น นางสาวสวยรู้สำนึกในการกระทำของตนและได้ชน

นางสาวหญิงกระดุกหักแปดท่อนโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่นนี้การกระทำของนางสาวสวยครบองค์ประกอบภายนอกทุกประการ จึงต้องพิจารณาองค์ประกอบภายในต่อไป ข้อเท็จจริงฟังได้ว่านางสาวสวยขับรถด้วยความระมัดระวังจึงไม่ใช่การกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ดังนั้นนางสาวสวยจึงไม่ต้องรับผิดชอบในการกระทำของตน เช่นนี้จึงไม่มีความจำเป็นต้องวินิจฉัยหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล

แต่ถ้าการกระทำครบองค์ประกอบภายนอกและครบองค์ประกอบภายในแล้วจึงค่อยมาวินิจฉัยวินิจฉัยหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (Causation)

เช่น จากข้อเท็จจริงในกรณีแรก นายแดงสลบล้มลงมาชนนายดำนั้น ถ้าข้อเท็จจริงเปลี่ยนไปว่านายแดงทราบดีอยู่แล้วว่าตนร่างกายอ่อนแอเมื่อเดินตากแดดเป็นเวลานาน ๆ จะเป็นลมอยู่บ่อย ๆ เช่นนี้แม้ขณะเป็นลมหมดสติจะไม่ถือว่ามี การกระทำเพราะขณะนั้นมิได้รู้สำนึกในการกระทำของตน แต่อย่างไรก็ตามก่อนที่นายแดงจะออกเดินไปตากแดดนั้น นายแดงได้ทราบสภาพร่างกายของตนเองเป็นอย่างดี เช่นนี้ถือได้ว่านายแดงมีการกระทำแล้ว ตั้งแต่เตรียมตัวเดินออกไปตากแดดจนถึงสลบล้มลงชนนายดำ โดยการกระทำดังกล่าว เป็นการกระทำอันไม่ชอบด้วยกฎหมายทำให้นายดำเสียหาย ซึ่งเกิดจากการกระทำที่ปราศจากความระมัดระวัง จึงเป็นการกระทำที่ครบองค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายใน เช่นนี้จึงมีความจำเป็นต้องวินิจฉัยหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลต่อไป จากข้อเท็จจริงได้ความว่านายดำหัวแตกอันเป็นผลโดยตรงจากการที่นายแดงสลบล้มมาชน ฉะนั้นนายแดงจึงต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดอันเกิดจากการกระทำของตน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าจะนำหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลมาวินิจฉัยเมื่อข้อเท็จจริงนั้นครบองค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายในเสียแล้ว

หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (Causation) นักนิติศาสตร์เยอรมันได้กำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องนี้ขึ้นเป็นทฤษฎีสำคัญรวม 2 ทฤษฎีคือ (1) ทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุหรือทฤษฎีเงื่อนไข และ (2) ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม หลักเกณฑ์ในสองทฤษฎีส่งผลในทางกฎหมายแตกต่างกันกล่าว คือ(วาริ นามสกุล, 2558: 88)

(1) ทฤษฎีเงื่อนไขหรือทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุ (condicio sine qua non) (พจน์ ปุชปาคม, 2525: 207) ทฤษฎีนี้ถือว่า ถ้าไม่มีการกระทำของจำเลยผลก็จะไม่เกิดขึ้น เช่นนี้ต้องถือว่าผลที่เกิดขึ้นนั้น เกิดจากการกระทำของจำเลย

เช่น นายแดงคุยโทรศัพท์ขณะขับรถยนต์ทำให้รถไปชนเสาไฟฟ้าอย่างแรง เสาไฟฟ้าจึงล้มทับต้นไม้ของนายเขียว และกิ่งไม้ใหญ่หล่นลงจะโดนหัวนายฟ้า ขณะนั้นนายฟ้าเห็นพอดี จึงกระโดดหลบทัน แต่เนื่องจากนายฟ้ากระโดดหลบอย่างฉับพลันจึงไปชนแจกันของนายหมิงแตก เช่นนี้ในการวินิจฉัยความผิด เห็นได้ว่าการขับรถของนายแดงโดยปราศจากความระมัดระวังเป็นผลโดยตรงให้แก่กันของนายหมิงแตก นายแดงจึงต้องรับผิดชอบในการกระทำละเมิดของตนตามทฤษฎีเงื่อนไข เพราะถ้านายแดงไม่ขับรถชนเสาไฟฟ้า กิ่งไม้ก็จะไม่หล่น นายฟ้าก็จะไม่กระโดดหลบ และเมื่อนายฟ้าไม่กระโดดหลบก็就不用ชนแจกันนายหมิงแตก ฉะนั้นแจกันแตกจึงเป็นผลโดยตรงจากการขับรถของนายแดงนั่นเอง

กรณีผลอันหนึ่งอาจเกิดขึ้นได้จากเหตุหลายประการประกอบกัน ซึ่งถ้าหากขาดเหตุทั้งหลายนั้นเสีย แม้แต่เหตุใดเหตุหนึ่ง ผลนั้นก็ย่อมจะไม่เกิดขึ้น จึงจะถือว่า เป็นเหตุที่ทำให้เกิดผลได้เท่านั้น อันไม่มีเหตุใดสำคัญกว่ากัน บางท่านเรียกทฤษฎีนี้ว่า ทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุ หลักที่จะวินิจฉัยว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลหรือไม่ต้องตั้งคำถามว่า ถ้าไม่มีการกระทำเช่นนั้นผลจะเกิดขึ้นหรือไม่ ถ้า(ผล)ไม่เกิด ถือว่า(ผลนั้น)เป็นผลจากการกระทำแต่ถ้าแม้ไม่มีการกระทำเช่นนั้น ผลก็ยังเกิดอยู่นั่นเอง ถือว่าผลที่เกิดขึ้นไม่ใช่ผลของการกระทำเช่นนั้น(พจน์ ปุชปาคม, 2525: 208)

(2) ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม ทฤษฎีนี้มีหลักอยู่ว่า แม้เหตุหลายเหตุจะทำให้เกิดผลอันใดอันหนึ่งขึ้นได้ก็ตาม แต่เหตุที่ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบก็คือ เหตุที่ตามธรรมดาย่อมทำให้เกิดผลเช่นนั้นได้เท่านั้น กล่าวคือจะต้องนำเหตุกับผลมาพิจารณาควบคู่กันไปว่า ตามธรรมดาเหมาะสมกันหรือไม่ที่จะเป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน(วาริ นามสกุล, 2558: 91)

ประเด็นจำต้องวินิจฉัยต่อไปว่า แล้วในกรณีเกิดเหตุขึ้นจะนำทฤษฎีทั้งสองมาใช้เมื่อใด ในการวินิจฉัยคดีนั้นเรานำทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุหรือทฤษฎีเงื่อนไขมาใช้เป็นหลักเบื้องต้น แล้วนำทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมมาเป็นข้อยกเว้น โดยใช้ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมในกรณีที่มิเหตุแทรกซ้อนเข้ามาคั่นกลางระหว่างเหตุต้นกับผลสุดท้าย กล่าวคือจะดูผลที่เกิดขึ้นเป็นเรื่อง ๆ ไปว่าผลที่เกิดขึ้นมานั้นเกิดขึ้นเพราะเหตุแรกเหตุเดียวที่ไม่ขาดตอนและใกล้ชิดกับเหตุ หรือมีเหตุอื่นมาแทรกเข้าไปด้วย กล่าวคือ ถ้าข้อเท็จจริงปรากฏว่ามีเหตุแรกที่ไม่ขาดตอนและใกล้ชิดกับเหตุเพียงเหตุเดียวที่ก่อให้เกิดผลในกรณีนี้การวินิจฉัยก็ใช้ทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุหรือทฤษฎีเงื่อนไขเท่านั้น

เช่น ดังตัวอย่างที่กล่าวมาแล้วกรณี นายแดงคุยโทรศัพท์ขณะขับรถยนต์ทำให้รถไปชนเสาไฟฟ้าอย่างแรง เสาไฟฟ้าจึงล้มทับต้นไม้ของนายเขียว และกิ่งไม้ใหญ่หล่นลงจะโดนหัวนายฟ้า ขณะนั้นนายฟ้าเห็นพอดีจึงกระโดดหลบทัน แต่เนื่องจากนายฟ้ากระโดดหลบอย่างฉับพลันจึงไปชนแจกันของนายหมิงแตก เช่นนี้ในการวินิจฉัยความผิด เห็นได้ว่าการขับรถของนายแดงโดยปราศจากความระมัดระวังเป็นผลโดยตรงที่ไม่ขาดตอน (ผลเกิดขึ้นต่อเนื่องไม่มีช่วงว่างมาคั่นระหว่างการกระทำและผล) ทำให้แจกันของนายหมิงแตก นายแดงจึงต้องรับผิดชอบในการกระทำละเมิดของตนตามกฎหมายฐานประมาท เพราะถ้านายแดงไม่ขับรถชนเสาไฟฟ้า กิ่งไม้ก็จะไม่หล่น นายฟ้าก็จะไม่กระโดดหลบ และเมื่อนายฟ้าไม่กระโดดหลบก็จะไม่ชนแจกันนายหมิงแตก ฉะนั้นแจกันแตกจึงเป็นผลโดยตรงจากการขับรถของนายแดงนั่นเอง

แต่ถ้าปรากฏว่ามีเหตุอื่นเข้ามาแทรกในการกระทำที่ขาดตอนไปแล้ว ในกรณีนี้การวินิจฉัยต้องพิจารณาตามทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมประกอบด้วย ฉะนั้นจึงต้องทำความเข้าใจความหมายของเหตุแทรกแซง (Intervening cause) เสียก่อน

เหตุแทรกแซง (Intervening cause) คือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่หลังจากการกระทำของผู้กระทำการในตอนแรก และเป็นเหตุที่ก่อให้เกิดผลสืบไปภายหลัง (เกียรติจร วังนะสวัสดิ์, 2551: 346)

หลักวินิจฉัยข้อเท็จจริง กรณีทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม จะต้องได้ความว่ามีเหตุแทรกแซง (Intervening cause) ขึ้น (เพราะถ้าไม่มีเหตุแทรกแซง การพิจารณาคดีจะอาศัยทฤษฎีเงื่อนไขหรือทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุ (condicio sine qua non) มาเป็นหลักในการวินิจฉัยคดีเพียงอย่างเดียวดังที่ได้กล่าวมาแล้ว) และจะต้องพิจารณาว่าเหตุแทรกแซงที่เกิดขึ้นนั้นวิญญูชนสามารถคาดเห็นได้หรือไม่ว่าจะมีเหตุสุดแทรกแซงเช่นนั้นเกิดขึ้น ถ้าวิญญูชนสามารถคาดเห็นได้ (foreseeability)ว่าจะเกิดหรืออาจเกิดเหตุสุดแทรกแซงเช่นนั้น ผู้กระทำก็ต้องรับผิดชอบ

เช่น แดงใช้ปืนยิงดาบดาบเจ็บสาหัส ดาถูกนำตัวเข้ารักษาที่โรงพยาบาล ถ้าแดงถึงแก่ความตายเพราะโรคปอดบวมหรือเพราะติดเชื้อบาดทะยักเช่นนี้ ถือว่าเป็นเหตุสุดแทรกแซงที่เกิดขึ้นได้ตามปกติและอาจคาดเห็นได้ เช่นนี้แดงจึงยังต้องรับผิดชอบในความตายของ ดา

อย่างไรก็ตาม ถ้าวิญญูชนไม่อาจคาดเห็นได้ (unforeseeability)ว่า จะเกิดหรืออาจเกิดเหตุสุดแทรกแซงเช่นนั้นผู้กระทำก็ไม่ต้องรับผิดชอบในผลสุดท้ายที่เกิดขึ้น

เช่น ค.ใช้ปืนยิง ง.จนได้รับบาดเจ็บสาหัส ขณะที่ ง.รักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลนั้น จ.คู่รักเก่าของ ง.ทราบข่าวจึงได้เฝ้าติดตามไปเชือดคอ ง.ตายทันที เช่นนี้ถือว่าความตายมิได้

เป็นผลมาจากการกระทำของ ค. โดยตรง ค. ไม่ต้องรับผิดชอบในความตายนั้น เพราะวิญญูชนไม่อาจคาดเห็นได้ (unforeseeability) ว่า จะเกิดหรืออาจเกิดเหตุสุดแต่แรกแขนงเช่นนั้น ค. จึงไม่ต้องรับผิดชอบในผลสุดท้ายที่เกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ตามแม้ ค. ไม่ต้องรับผิดชอบในผลสุดท้ายคือความตายของ ง. แต่ ค. ยังคงต้องรับผิดชอบในการกระทำของตนที่ได้ทำไปก่อนเกิดเหตุแทรกแขนงนั้น คือ ความเสียหายจากการทำร้าย ง. สาหัส

สรุป หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในกฎหมายละเมิด (Causation in tort law) นำเอาทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุหรือทฤษฎีเงื่อนไขมาใช้เป็นหลักเบื้องต้น แล้วนำทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมมาเป็นข้อยกเว้น โดยใช้ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมในกรณีที่มีเหตุแทรกซ้อนเข้ามาคั่นกลางระหว่างเหตุต้นกับผลสุดท้าย

ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (Causation) ในกฎหมายอาญา

กฎหมายอาญานั้นมีวัตถุประสงค์ปกป้องสังคมให้มีความปลอดภัย และให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม การลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดนั้นอยู่บนพื้นฐานทางทฤษฎีอยู่หลายประการ (สุจินี รัตนวรราช, 1-2) เช่น การลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทน (Retribution) การลงโทษเพื่อป้องปรามหรือยับยั้งชั่งใจ (Deterrence) การลงโทษเพื่อป้องกัน (Prevention) การลงโทษเพื่อตัดโอกาส (Restraint) การลงโทษเพื่อแก้ไขจิตใจนิสัยหรือการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation)

กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่บัญญัติว่าการกระทำอย่างไรเป็นความผิดและกำหนดบทลงโทษผู้ซึ่งกระทำการตามที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิดไว้

การใช้กฎหมายอาญานั้นการจะลงโทษผู้กระทำความผิดหรือให้บุคคลรับผลของการกระทำนั้นจะต้องครบองค์ประกอบทั้งทางร่างกายหรือการกระทำที่แสดงออกมาและทางจิตใจด้วย เช่นการไปทำร้ายร่างกายคนอื่นโดยใช้ไม้ตีหัว มีกระทำการคือการเคลื่อนไหวร่างกายคือยกไม้ตีหัวผู้เสียหายบาดเจ็บ ส่วนในทางจิตใจคือขณะที่เคลื่อนไหวร่างกายดังกล่าวผู้ทำรู้สึกตัวว่ากระทำอะไร รู้ว่าเป็นการทำร้ายหรือเจตนาตนเอง ดังนั้นเบื้องต้นต้องมีสองส่วนที่สำคัญเป็นองค์ประกอบเพื่อก่อให้เกิดการกระทำความผิดตามกฎหมายอาญา ซึ่งในทางทฤษฎีตามกฎหมายอาญานั้นการที่จะลงโทษทางอาญาแก่บุคคลใดจะต้องมีการกระทำที่ครบองค์ประกอบในทางอาญาซึ่งได้แก่

1. มีการกระทำ
2. ครบองค์ประกอบภายนอก
3. ครบองค์ประกอบภายใน
4. มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล

การที่จะต้องรับโทษทางอาญาจะต้องครบองค์ประกอบทั้งหมดที่กล่าวมา ซึ่งหากจะดูองค์ประกอบของการกระทำ ก็จะต้องมีการเคลื่อนไหวร่างกายโดยรู้สำนึกนั่นเอง และจะต้องพิจารณาด้วยว่าผลของการกระทำนั้นเกิดจากการกระทำนั้นหรือไม่ หรือมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลนั้นหรือไม่

ในทางอาญานั้นการจะลงโทษผู้กระทำความผิดจะลงโทษบุคคลที่ต้องรับผิดชอบในผลอันเนื่องมาจากการกระทำของเขาเท่านั้น(ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ, 2549: 69-70) ผู้กระทำไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นที่ไม่สัมพันธ์กันระหว่างการกระทำของตนหรือผลที่ทางไกลจากการกระทำของตน

ตัวอย่างเช่น นาย A ขับรถเหยียบหินกระเด็นจะไปโดน นาย B นาย B กลัวก้อนหินจะโดนตนเองเลยกระโดดหลบดันไปชนนาย C ที่ยืนอยู่ข้าง ๆ ตกลงไปในคลองซึ่งมีเด็กชาย D วัยน้ำอยู่ตรงนั้นพอดี ตัวทับหัวเด็ก เด็กคอหักตาย ถามว่าความตายของเด็กชาย D เกิดจากอะไร ทุก ๆ เหตุเป็นเหตุทำให้เกิดความตายหรือไม่ ซึ่งกรณีจะลงโทษใครได้บ้าง ใครเป็นสาเหตุทำให้เกิดผลคือความตายนั่นเอง หรือกรณีวางเพลิงเผาบ้านซึ่งเป็นทรัพย์สินของผู้อื่น เจตนาประสงค์ต่อทรัพย์สินเท่านั้น แต่ปรากฏว่ามีคนตายในกองไฟด้วย เช่นนี้ต้องรับผิดชอบต่อความตายของคนอื่นนั้นหรือไม่ ซึ่งปัญหาเหล่านี้หลักการที่นำมาวินิจฉัยในเรื่องของการรับโทษทางอาญาของผู้กระทำคือหลัก Causation ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลนั่นเอง

อย่างไรก็ตามการที่จะถึงขั้นตอนของการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลที่เกิดขึ้นนั้น จะต้องพิจารณาได้ความว่าครบองค์ประกอบความผิดในทางอาญา คือมีการกระทำ การกระทำนั้นครบองค์ประกอบภายนอก และการกระทำนั้นครบองค์ประกอบภายใน มาแล้วเท่านั้น หากไม่ครบองค์ประกอบสามข้อแรกดังที่กล่าวมา ก็ไม่จำเป็นต้องพิจารณาในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลเลยนั่นเอง

กฎหมายอาญาของไทยไม่มีกฎหมายเขียนไว้ชัดเจนในเรื่องของทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล แต่ตามแนวการวินิจฉัยหรือคำพิพากษาของศาลไทยส่วนใหญ่มักจะใช้ทฤษฎีเงื่อนไข และทฤษฎีความเหมาะสมควบคู่กัน(ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ, 2549: 75) ในประมวลกฎหมายอาญาของไทยมีพูดถึงทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลอยู่มาตราหนึ่งคือ มาตรา 63 ซึ่งบอกว่า “ถ้าผลของการกระทำความผิดใดทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้น ผลของการกระทำความผิดนั้นต้องเป็นผลที่ตามธรรมดาย่อมเกิดขึ้นได้”

คือผู้กระทำหรือบุคคลทั่วไปที่เรียกว่าวิญญาณจะพึงต้องคาดเห็นได้ว่าผลนั้นอาจเกิดขึ้นได้ จึงจะลงโทษผู้กระทำนั้นหมายความว่า กรณีที่ผู้กระทำต้องได้รับโทษหนักขึ้นคือหนักกว่า เจตนาเดิม

ในกรณีผลที่เกิดขึ้นเกินกว่าเจตนาตอนเริ่มแรกของผู้กระทำ การใช้ทฤษฎีเงื่อนไขนั้น จะนำทฤษฎีนี้มาพิจารณาเพียงลำพังไม่ได้ มีเหตุมากมายหลายประการที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดผลได้ เช่น นาย ก ใช้ นาย ข ไปซื้อของหน้าปากซอย นาย ข เดินข้ามถนน นาย ค ขับรถมาด้วยความเร็วชน นาย ข ตาย ถ้าพิจารณาการทฤษฎีเงื่อนไข หากไม่มีเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ผลไม่เกิด ดังนั้นหาก นาย ก ไม่ใช้ นาย ข นาย ข ก็ไม่ต้องเดินออกปากซอย ไม่ต้องข้ามถนน ถ้าไม่ข้ามถนนก็ไม่ถูกรถชนและไม่ตาย การกระทำของนาย ก ก็จะกลายเป็นเหตุหนึ่งทำให้นาย ข ตายนั่นเอง แต่การกระทำของเขาจะถือเป็นเหตุที่ทำให้เขาจะต้องได้รับโทษทางอาญาหรือไม่ อีกกรณีนาย ก ต้องการฆ่า นาย ข อยู่แล้ว ในขณะที่นาย ข ตี๋มสุราจนเมา นาย ก ใช้ นาย ข ไปซื้อของร้านฝั่งตรงข้ามถนนใหญ่ซึ่งรถวิ่งหนาแน่นเป็นจำนวนมาก นาย ข ถูกรถชนตาย โดย นาย ก เองก็คาดเห็นได้ว่านาย ข อาจตายได้ หาก นาย ข ถูกรถชนตายก็สมตามเจตนาของนาย ก ดังนั้นต้องพิจารณาว่าใครเป็นเงื่อนไขทำให้ผลมันเกิด และขั้นตอนต่อมานั้นถึงแม้การกระทำเขาจะเป็นเงื่อนไขให้ผลเกิด เขาจะต้องรับผิดชอบหรือไม่ด้วย ในทฤษฎีนี้จึงต้องดูทั้งความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ประกอบกับผู้ทำนั้นมีเจตนาหรือมีความประมาทแล้วทำให้เกิดผลด้วย

ดังนั้น หลักการพิจารณาของศาลไทยจึงมักจะพิจารณาว่าเป็นเหตุที่เข้าตามทฤษฎีเงื่อนไขหรือไม่ก่อน หากเข้าตามทฤษฎีเงื่อนไข จึงมาพิจารณาว่าผู้ใดจะต้องรับผิดชอบตามทฤษฎีความเหมาะสมหรือผลธรรมดา

ในบางครั้งอาจมีผู้จะต้องรับผิดชอบหลายคนได้ เช่นจากตัวอย่างข้างต้น คนที่ขับรถชน นาย ข ตาย ก็อาจต้องรับผิดชอบ ซึ่งอาจจะเป็นการกระทำโดยประมาททำให้ผู้อื่นถึงความตายได้ ถ้าข้อเท็จจริงเข้าองค์ประกอบของการกระทำโดยประมาทตามกฎหมาย

บางกรณีมีเหตุใหม่ขึ้นหลังจากการกระทำของผู้กระทำในตอนแรก ซึ่งในทางกฎหมายอาญาเรียกว่า “เหตุแทรกแซง” เหตุอันเกิดใหม่ที่หลังนี้ก่อให้เกิดผลในบันปลายขึ้น ดังนั้นในการวินิจฉัยความรับผิดชอบของผู้กระทำในครั้งแรกนั้นจะรับผิดชอบในผลที่เกิดจากเหตุแทรกแซงก็ต่อเมื่อ เหตุที่แทรกแซงที่เกิดขึ้นเป็นเหตุที่ผู้กระทำสามารถคาดหมายได้ (Forseeability) ซึ่งเหตุแทรกแซงอาจเป็นได้ทั้งผลเสียหรือเป็นผลดีกับผู้กระทำในตอนแรกก็ได้ ซึ่งหากผลที่เกิดจากเหตุแทรกแซงนั้นไม่สามารถคาดหมายได้ผู้กระทำในตอนแรกก็ไม่ต้องรับผิดชอบทางอาญาต่อผลที่เกิด ซึ่งเหตุแทรกแซงสามารถเกิดขึ้นในหลายลักษณะ คือ

เหตุแทรกแซงที่เกิดจากการกระทำของบุคคลอื่น เช่น การกระทำของแพทย์หรือพยาบาล ที่ทำการรักษาโดยประมาทเลินเล่อทำให้ผู้บาดเจ็บต้องตาย หรือบาดเจ็บแล้วติดเชื้อแล้วตาย ผู้ที่ทำร้ายให้เขาบาดเจ็บในตอนแรกยังคงต้องรับผิดชอบเพราะถือเป็นเหตุที่อาจคาดหมายได้ แต่หากระหว่างนั้นส่งโรงพยาบาลรถเกิดอุบัติเหตุคว่ำและคนบาดเจ็บนั้นเสียชีวิต กรณีถือว่าเป็นเหตุแทรกแซงเช่นกันแต่เป็นเหตุแทรกแซงที่ตัดความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล เพราะเป็นเหตุที่ไม่อาจคาดหมายได้ ดังนั้นผู้กระทำในตอนแรกจึงไม่ต้องรับผิดชอบ

เหตุแทรกแซงเนื่องจากผู้เสียหายเอง เช่น การฆ่าตัวตายหนีความทุกข์ทรมานจากการบาดเจ็บสาหัส หรือการปฏิเสธการรักษาหรือรักษาไม่ถูกต้องเช่นถูกทำร้ายบาดเจ็บแล้วรักษาทางไสยศาสตร์ แล้วตาย หรือกรณีผู้เสียหายเสี่ยงภัยเอง เช่น กระโดดจากรถเพื่อหนีภัยอย่างกระชั้นชิดในขณะที่บุคคลหนึ่งขับรถโดยประมาทกำลังจะชนเสาไฟฟ้า ถือว่าเป็นผลธรรมดาที่คาดหมายได้ ผู้กระทำผิดยังต้องรับผลนั้น

เหตุแทรกแซงเนื่องจากผู้กระทำผิดเอง เช่น ใช้ไม้ตีหัวเพียงต้องการทำร้ายผู้ถูกทำร้ายสลบไป ผู้กระทำนั้นคิดว่าตายเลยโยนลงน้ำเพื่ออำพรางศพ ผู้ถูกทำร้ายจึงตายจริงจากการจมน้ำ กรณีเช่นนี้การกระทำภายหลังเป็นเหตุแทรกแซงที่ไม่ตัดความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ผู้กระทำยังต้องรับผิดชอบในผลคือความตายนั่น

เหตุแทรกแซงเนื่องจากเหตุธรรมชาติ เช่น นาย ค ดีหัว นาย ง จนสลบ แล้วปล่อยทิ้งให้อยู่อย่างนั้นในขณะที่อากาศหนาวที่ปกคลุมด้วยหิมะจนทำให้นาย ง ตายจากอากาศหนาวจัด ซึ่งเหตุนี้อาจคาดหมายได้ ไม่ตัดความรับผิดชอบของนาย ค ในผลที่เกิดขึ้น

ส่วนกรณีวิ่งหนีจากการไล่ยิง แล้วไปหลบใต้ต้นไม้ฟ้าผ่าลงมาที่ต้นไม้พอดีถึงแก่ความตายนั่น

การที่ฟ้าผ่าลงมานั้นบุคคลทั่วไปย่อมคาดหมายไม่ได้ว่าย่อมเกิดได้ จึงไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลที่จะต้องรับผิดชอบที่เกิดนั้นเอง แต่อาจจะต้องรับผิดชอบในการกระทำก่อน ๆ นั้นของตน ซึ่งกรณีไล่ยิงเขาก็จะต้องรับผิดชอบพยายามฆ่าได้

ความแตกต่างระหว่างการกระทำและผลในกฎหมายละเมิดและกฎหมายอาญา

การนำหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลมาปรับใช้ในกฎหมายอาญานั้นโดยทั่วไปในส่วนของทฤษฎีที่ถูกนำมาใช้นั้น เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับทฤษฎีในกฎหมายละเมิดแล้วพบว่ามีการใช้ทฤษฎีเดียวกัน นั่นคือ ทฤษฎีเงื่อนไข และ ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม แต่โดยลักษณะการนำมาใช้แล้วมีความเหมือนและความแตกต่างกัน ดังนี้

ความเหมือน

1. หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในกฎหมายละเมิดและกฎหมายอาญานั้น มีหลักในเบื้องต้นเหมือนกัน คือ เป็นหลักการเพื่อบินิจฉัยว่าการกระทำของผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบในผลของการกระทำหรือไม่ ดังนั้นผู้กระทำจะต้องกระทำครบองค์ประกอบความผิดเสียก่อน ทั้งองค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายใน ฉะนั้นถ้ากระทำของผู้กระทำผิดไม่ครบองค์ประกอบภายนอกหรือองค์ประกอบภายในเสียแล้ว ก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมาวินิจฉัยหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลเลย แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าผู้กระทำ กระทำครบองค์ประกอบความผิดทั้งองค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายในแล้วจึงค่อยมาวินิจฉัยหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล

2. ทฤษฎีเงื่อนไขหรือทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุ (condicio sine qua non) ในกฎหมายละเมิดและกฎหมายอาญานั้นมีหลักการที่เหมือนกันคือทฤษฎีนี้ถือว่า ถ้าไม่มีการกระทำของจำเลยผลก็จะไม่เกิดขึ้น เช่นนี้ต้องถือว่าผลที่เกิดขึ้นนั้น เกิดจากการกระทำของจำเลย

ความแตกต่าง

ในกฎหมายละเมิดและกฎหมายอาญานั้นมีหลักการที่เหมือนกันในส่วนทฤษฎีเงื่อนไขหรือทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุ และทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมในกรณีมีเหตุแทรกแซง แต่แตกต่างกันในส่วนทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมในกรณีผลของการกระทำที่ทำให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบนั้น กล่าวคือ หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในกฎหมายละเมิดและกฎหมายอาญานั้นเรานำทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุหรือทฤษฎีเงื่อนไขมาใช้เป็นหลักเบื้องต้น แล้วนำทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมมาเป็นข้อยกเว้น โดยใช้ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมในกรณีที่มิเหตุแทรกซ้อนเข้ามาคั่นกลางระหว่างเหตุต้นกับผลสุดท้าย กล่าวคือจะดูผลที่เกิดขึ้นเป็นเรื่อง ๆ ไปว่าผลที่เกิดขึ้นมานั้นเกิดขึ้นเพราะเหตุแรกเหตุเดียวที่ไม่ขาดตอนและใกล้ชิดกับเหตุ หรือมีเหตุอื่นมาแทรกเข้าไปด้วย ถ้าข้อเท็จจริงปรากฏว่ามีเหตุแรกที่ไม่ขาดตอนและใกล้ชิดกับเหตุเพียงเหตุเดียวที่ก่อให้เกิดผล ในกรณีนี้การวินิจฉัยก็ใช้ทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุหรือทฤษฎีเงื่อนไขเท่านั้น แต่ถ้าปรากฏว่ามีเหตุอื่นเข้ามาแทรกในการกระทำที่ขาดตอนไปแล้ว ในกรณีนี้การวินิจฉัยต้องพิจารณาทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมประกอบด้วย

แต่ในกรณีทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมในกรณีผลของการกระทำที่ทำให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบนั้น ดังที่ได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 63 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าผลของ

การกระทำความผิดใดทำให้ผู้กระทำได้รับโทษหนักขึ้น ผลของการกระทำความผิดนั้นต้องเป็นผลที่ตามธรรมชาติย่อมเกิดขึ้นได้” นั้น ไม่ได้มีบัญญัติไว้ในกฎหมายละเมิด ดังนั้นการใช้ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมในกฎหมายอาญาในกรณีนี้จึงแตกต่างจากกฎหมายละเมิด

ข้อแตกต่างในกรณีอื่นอันมีผลต่อหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล

โครงสร้างความรับผิดชอบของกฎหมายละเมิดจะเป็นละเมิดจะต้องมีความเสียหายเกิดขึ้น ฉะนั้นถ้าไม่มีความเสียหายแม้จะมีการกระทำครบทั้งองค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายในก็ไม่เป็นละเมิดเพราะกฎหมายละเมิดมีวัตถุประสงค์เพื่อเยียวยาความเสียหาย ฉะนั้นความเสียหายจึงเป็นองค์ประกอบในการวินิจฉัยความผิดทางละเมิด แต่จะแตกต่างจากกฎหมายอาญาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิดให้เป็นคนดี เพื่อข่มขู่ เพื่อแก้แค้นทดแทน และเพื่อดึงออกจากสังคม(เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 2551: 11) ฉะนั้นในกฎหมายอาญาแม้จะไม่มี ความเสียหายแก่ผู้ถูกกระทำ ก็อาจเป็นความผิดทางอาญาได้ หากการกระทำนั้นกฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิด เพราะกฎหมายอาญาพิจารณาที่การกระทำและเจตนาที่ชั่วร้ายเป็นสำคัญ

เช่น A ต้องการที่จะฆ่า B จึงใช้ปืนไล่ยิง B แต่ไม่โดน B ได้วิ่งหนีขึ้นไปบนรถของตนเพื่อที่จะขับหนีการไล่ยิงของ A แต่ในขณะที่ B ทำการสตาร์ทรถนั้นฟ้าได้ผ่าลงมาที่รถยนต์ของ B ทำให้รถของ B เกิดระเบิดขึ้น B เสียชีวิต เช่นนี้ ฟาผ่า B เสียชีวิต เมื่อพิจารณาแล้วทั้งในกฎหมายละเมิดและกฎหมายอาญาล้วนแต่ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ในความตายของ B เนื่องจากมีเหตุแทรกแซงมาตัดการกระทำและผลออกจากกัน ฉะนั้นในการวินิจฉัยความรับผิดชอบของ A ต่อ B จึงวินิจฉัยเฉพาะการกระทำในเหตุแรกเท่านั้นคือ A ใช้ปืนไล่ยิง B ซึ่งในกฎหมายละเมิดถือว่า A ไม่ต้องรับผิดชอบต่อ B ในความตาย แต่ A ยังคงต้องรับผิดชอบผลที่ A ได้กระทำต่อ B ไปก่อนหน้านี้ แต่ในกฎหมายอาญานั้น การกระทำของ A ถือเป็นความผิดแล้ว คือพยายามฆ่า A จึงต้องรับผิดชอบฐานพยายามฆ่า B

บรรณานุกรม

- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2551). คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1 (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร:พลสยาม พรินต์ติ้ง.
- คณิต ณ นคร. (2554). กฎหมายอาญาภาคทั่วไป(พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ มหานคร:วิญญูชน.
- จิต เศรษฐบุตร. (2545). หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด(พิมพ์ครั้งที่ 4) กรุงเทพฯ มหานคร : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชัยภัทร นิศาณวิงค์. (2550). วิทยานิพนธ์เรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล
ในกฎหมายละเมิด" นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2559). หลักกฎหมาย(กฎหมายอาญา ภาคความผิด)Criminal Law : Offences. พิมพ์ครั้งที่ 11 กรุงเทพมหานคร:วิญญูชน.
- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2549). กฎหมายอาญา:หลักและปัญหา(พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- ไพจิตร ปุญญพันธุ์. (2546). คำสอนชั้นปริญญาโท:กฎหมายเปรียบเทียบไทยกับประมวล
กฎหมายนานาประเทศ(พิมพ์ครั้งที่ 4).กรุงเทพมหานคร:วิญญูชน.
- พจน์ ปุชปาคม. (2525). คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยละเมิด. กรุงเทพมหานคร:สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- ศันท์กรณ โสติพันธ์. (2558). คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง
และลามิควรได้(พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร:วิญญูชน.

Translated Thai Reference

- Kietkajorn Vachanasvasti. (2008). *Criminal Law Division 1 General Provision* (10th Edition). Bangkok: Pholsiam Printing Publishing (Thailand) Ltd., p. 149-152.
- Kanit Na Nakorn. (2011). *Specific offences Division in Criminal Law* (4th Edition). Bangkok: Winyuchon Publication House Co., Ltd.
- Jid sethabout.(2002). *Principle of civil code Division of tort law* (4th Edition). Bangkok: faculty of law Thammasat University

Chaiyapat nisamaneewong (2007). *Causation in tort law* (Master of Law, Thammasat University). Bangkok.

Twekiat Menakanist. (2016). *Principle of Criminal Law: Specific Offences* (11th Edition). Bangkok: Winyuchon Publication House Co., Ltd.

Twekiat Menakanist. (2006). *Criminal Law: Principle and Problem* (7th Edition). Bangkok: Winyuchon Publication House Co., Ltd.

Prichit bhoonyaphan(2003) *Explan for Master degree : comparative thai code and international code* (4th Edition). Bangkok: Winyuchon Publication House Co., Ltd.

Phot Bhootsapakhom.(1982) *Civil Law : Tort* .Bangkok: The Thai Bar Association.

Sanankorn Sothiphan.(2015) *Tort, Management of Affairs without Mandate, Undue Enrichment*(6th Edition). Bangkok: Winyuchon Publication House Co., Ltd.